

TIL VA SHAXSIYAT: INGLIZ TILINI O'RGANISH O'ZBEK YOSHLARI DUNYOQARASHINI O'ZGARTIRADIMI?

Uzoqova Nilufar

Kirish

Bugungi globallashuv davrida til — shunchaki aloqa vositasi emas, balki tafakkur, madaniyat va shaxsiyatning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, ingliz tili bugun “xalqaro aloqa tili” sifatida inson tafakkurining yangi ufqlarini ochmoqda. Shu jarayonda o'zbek yoshlari orasida ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqish keskin ortmoqda. Ammo bu jarayon faqatgina so'z boyligini oshirish bilan cheklanmaydi: u yoshlarning fikrlash tarzi, dunyoqarashi, hattoki o'zini anglash uslubini ham o'zgartirayotgani sir emas. Shunday savol tug'iladi: til o'rganish — shaxsiyatni o'zgartiradimi?

Bu savolga javob izlash uchun biz lingvistik psixologiya, ikki tillilik nazariyasi (bilingualizm) va madaniy identifikatsiya masalalariga e'tibor qaratishimiz lozim.

Til – tafakkur ko'zgusi

Til nafaqat aloqa vositasi, balki insonning tafakkurini shakllantiruvchi kuchdir. Mashhur nemis faylasufi V. fon Humbolt “Til — millat ruhi” degan edi. Demak, har bir til o'z xalqining dunyoni idrok etish uslubini o'zida aks ettiradi.

O'zbek tili bizning milliy qadriyatlarimiz, muloyimlik, hurmat va soddalik timsoli bo'lsa, ingliz tili mantiqiylik, aniqlik va individual yondashuvni taqozo etadi. Shu bois ingliz tilini o'rganayotgan yosh o'z-o'zidan boshqa madaniyat tafakkuriga “kirib boradi”.

Til o'rganish — bu so'zlarni yodlash emas, balki boshqa xalqning dunyoni ko'rish ko'zoynagini sinab ko'rishdir. Shu jihatdan, ingliz tilini o'rganayotgan o'zbek yoshlarida muloqot madaniyati, tanqidiy fikrlash, erkin ifoda va o'z fikrini asoslay olish qobiliyatlari rivojlanadi.

Ikki tillilik psixologiyasi: ikki dunyo orasidagi uyg'unlik

Psixolingvistlar fikricha, ikki yoki undan ortiq tilni egallagan inson miyasi ikki madaniyat orasida “ko'prik” hosil qiladi. U har bir tilda fikrlaganida, miya turlicha ishlaydi. Masalan, ingliz tilida so'zlaganda odam mantiqan, tizimli fikrlashga moyil bo'ladi, o'zbek tilida esa his-tuyg'u, samimiyat va obrazlilik ustunlik qiladi.

O'zbekistonlik talabalar orasida o'tkazilgan bir tadqiqotga ko'ra (TDU, 2024-yil), ingliz tilini chuqur o'rgangan talabalar o'z fikrini ishonchliroq himoya qiladi, jamoat oldida so'zlashdan kamroq uyaladi va global masalalarga kengroq nigoh bilan qaraydi. Bu esa ikki tillilikning ijobiy psixologik ta'siridan dalolat beradi.

Ammo ikki tillilikning salbiy tomonlari ham yo'q emas. Ba'zi yoshlar chet tilini o'rganish jarayonida o'z milliy o'zligini yo'qotishdan, “begonalashish”dan qo'rqadi. Aslida esa to'g'ri yo'l — madaniyatlararo muvozanatni saqlashdir: o'z tilini asrab, boshqalar tilini hurmat qilish.

Madaniy identifikatsiya: kimligimizni qay darajada saqlayapmiz?

Madaniy identifikatsiya — bu insonning “Men kimman?” degan savolga bergan ichki javobidir. Ingliz tilini mukammal o‘rganayotgan o‘zbek yoshlari ba‘zan o‘zini “global fuqarolik” tushunchasiga yaqin his qiladi. Ular uchun milliy chegaralar emas, balki insoniyat qadri, erkin fikrlash, imkoniyat tengligi muhimroq bo‘lib boradi.

Ammo bu jarayonni “milliylikdan uzoqlashish” deb talqin qilish xato. Aksincha, ko‘p hollarda ingliz tili yoshlarni o‘z xalqini xalqaro maydonda tanitishga ilhomlantiradi. Bugun ingliz tilida blog yuritayotgan, xalqaro tanlovlarda qatnashayotgan o‘zbek yoshlarining ko‘pchiligi aynan shu til orqali o‘z milliy madaniyatini dunyoga targ‘ib qilmoqda.

Masalan, Termiz Davlat Universiteti talabasi Mohinur Achilova tomonidan yozilgan inglizcha maqolalar o‘zbek folklorini zamonaviy nuqtayi nazardan yoritgani uchun xalqaro tarmoqlarda e‘tirof etilgan. Bu o‘rinda ingliz tili — o‘zlikni yo‘qotish emas, balki uni keng maydonga olib chiqish vositasiga aylanmoqda.

Til va o‘zlik o‘rtasidagi muvozanat

Til o‘rganish jarayonida shaxsning “men”i ham o‘zgaradi. Shaxs ingliz tilida so‘zlashganda, o‘zini boshqacha tutadi, ohangi, so‘z tanlovi, hatto tana harakatlari ham o‘zgaradi. Bu — tabiiy holat. Chunki har bir til — o‘ziga xos madaniy “kod”ga ega.

Masalan, o‘zbek tilida “Siz” deb murojaat qilish hurmat belgisi bo‘lsa, ingliz tilida “you” hamma uchun bir xil ishlatiladi. Natijada, ingliz tilida fikrlayotgan o‘quvchi o‘zini tenglik ruhida his qiladi, bu esa o‘zbek madaniyatidagi “katta-kichiklik” qadriyatiga nisbatan yangicha munosabat shakllantiradi. Bunday tafovutlar shaxsiyatni yanada moslashuvchan, ochiq fikrli qiladi.

Global til — global tafakkur

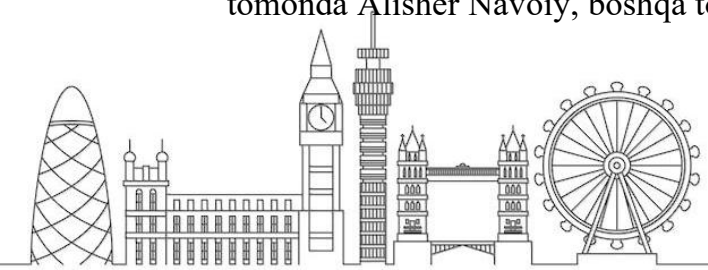
Ingliz tili bugungi kunda fan, texnologiya, san‘at va diplomatiya tili hisoblanadi. Shu bois bu tilni o‘rganish yoshlar tafakkurini chegaradan tashqariga olib chiqadi. Ular global masalalarni o‘ylaydi, ekologiya, gender tengligi, innovatsiya kabi mavzularga befarq bo‘lmaydi.

Bu o‘zgarish ijobiy — chunki har bir millatning kuchi uning yoshlarining tafakkur kengligida. Ingliz tili esa o‘zbek yoshlarini yangi avlod – ochiq dunyo odamlari qatoriga olib kiradi. Ammo bu yo‘lda o‘z ildizini unutmaslik, o‘zbek tilini chuqur bilish ham shart. Zero, chetdan olgan bilim, ildizsiz bo‘lsa, meva bermaydi.

Xulosa

Til va shaxsiyat o‘rtasidagi bog‘liqlik shunchalik chuqurki, yangi tilni o‘rganish — yangi dunyo yaratish bilan barobar. Ingliz tili o‘zbek yoshlari tafakkurini kengaytirmoqda, ularni zamonaviy, ochiq, ishonchli shaxslarga aylantirmoqda. Biroq bu jarayonning eng muhim sharti — milliy o‘zlikni yo‘qotmaslikdir.

Bugungi yosh avlod ikki madaniyat orasida “ko‘prik” vazifasini bajarmoqda: bir tomonda Alisher Navoiy, boshqa tomonda Uilyam Shekspir. Eng muhim narsa — bu ikki

**MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS**

buyuk tafakkur orasida yo‘qolib ketmasdan, ularni uyg‘unlashtira olishdir.
Shunda ingliz tili bizni o‘zgartirmaydi, balki rivojlantiradi, o‘zligimizni yangi bosqichga
ko‘taradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. V. fon Humbolt. Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues (1836)
2. Crystal, D. English as a Global Language. Cambridge University Press, 2003.
3. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi, Chet tillar o‘qitish tizimini rivojlantirish dasturi, 2022.
4. Termiz Davlat Universiteti talabalar so‘rovnomasi natijalari, 2024.

